

Autorów książki: „Katechetą nie może zostać osoba, która nie rozpoznaje w Piśmie Świętym zbawczego słowa Bożego i która sama nie doświadczyła jego skuteczności i aktualności” (s. 15).

Słowo Boże, objawione na kartach Biblii, wymaga jednak nie tylko głębokiej wiary i czystości serca. Aby poprawnie odczytać orędzie natchnionych ksiąg Starego i Nowego Testamentu, konieczna jest także znaczna wiedza teoretyczna. Jej przekazanie przekracza oczywiście ramy niniejszego podręcznika; znajdziemy w nim natomiast bogaty wybór literatury specjalistycznej. Głównym zadaniem podręcznika było wprowadzenie w teorię i praktykę dydaktyki biblijnej; stąd nacisk na zastosowanie zasad interpretacji Pisma Świętego dla potrzeb katechezy szkolnej. Jest to wymóg konieczny, aby Biblia stała się Księgą życia, otwartą dla każdego wierzącego. Podkreśla to również ostatni dokument Papieskiej Komisji Biblijnej o *Interpretacji Pisma Świętego w Kościele*. Jeżeli omawiana książka trafi do szerokiego kręgu odbiorców jest nadzieja na zmniejszenie przepaści między dokonaniem naukowymi biblistów w zakresie badań nad tekstami biblijnymi a zrozumieniem tych tekstów przez ogół wiernych.

Ks. Antoni Tronina

O. B. Duane. The Origins of Wisdom Chivalry, Brockhampton Press, London 1997, ss. 93.

Świadomość pewnych ideałów i postaw oraz głęboko zakorzenionych wartości, wręcz cnót ludzkich, zawsze towarzyszyła człowiekowi, choć była zróżnicowana kulturowo oraz społecznie. Były to zazwyczaj pewne dość powszechnie stawiane wymagania i zarazem oczekiwania, które w różnym stopniu i sensie przekraczały często przeciętność i zwyczajność wzajemnych odniesień międzyludzkich oraz między różnymi społecznościami. Były to jedne z pewnych wymagań wyróżniających pozytywnie osoby je spełniające; wręcz stawały się one pewnymi symbolami bohaterstwa ludzkiego oraz dobra.

W chrześcijaństwie, a zwłaszcza w całej jego szerokiej otoczce kulturowej, postawy te niejednokrotnie wyrastały także z bardziej ogólnych zjawisk społecznych czy kulturowych, typowych dla danego okresu i miejsca. Wiele postaw ludzkich faktycznie w nich się pozytywnie materializowało i stawało konkretnymi wyrazami osobowymi. Zatem nie były one zawsze jednoznacznie i wyłącznie motywowane i uzasadniane elementami czysto religijnymi. Ich przesłanie miało o wiele szersze elementy ludzkie i religijne, kulturowe i społeczne, a także nawet polityczne.

Współczesne zainteresowanie zjawiskiem rycerstwa czy bardziej rycerskości staje się coraz bardziej popularnym, wręcz modnym. Oczywiście inaczej należy na nie spojrzeć w krajach kultuwujących wielowiekowe tradycje w tym względzie, a inaczej gdzie przeszłość ta i zwyczaje zostały brutalnie przerwane i wręcz zniszczone. Było to zazwyczaj bezmyślne niszczenie wszelkiej przeszłości a z nią wszelkich dóbr kulturowych i historycznych. W każdym jednak miejscu i czasie, obok ogólnych założeń mają one swoją specyfikę, bogactwo i lokalne uwarunkowania.

W tym szerokim kontekście z zainteresowaniem należy zatem przyjąć ciekawą pracę O. B. Duane, irlandzki z urodzenia, ale wykształconej w znakomitych uczel-

niach tak Dubliną jak i Londynu. W swych badaniach oraz publikacjach interesuje się ona szczególnie sztukami pięknymi i prowadzi szeroką działalność wydawniczą. Ma na swym koncie także liczne publikacje z zakresu sztuk pięknych, literatury oraz tradycji celtyckiej. To ważny element propagowania bardzo interesującej kultury, języka i tradycji.

Prezentowane dzieło otwiera słowo wstępne C. W. R. D. Moseley, dyrektora English Studies w słynnym Wolfson College w Cambridge (s. 8). Jest on wybitnym znawcą literatury średniowiecznej oraz renesansu. Jego krótki tekst jest znakomitym wprowadzeniem w bogactwo treści i ducha rycerskości.

Z kolei podano schematyczny spis treści (s. 11). Natomiast całość zasadniczą rozprawy otwiera ciekawe wprowadzenie (s. 12-19).

Zasadniczy korpus treściowy prezentowanej książki zawiera następujące wielkie bloki tematyczne: Narodziny rycerskości (s. 20-33), Rycerskość i Kościół (s. 34-55), Doktryna miłości (s. 56-77), Dojrzałość i upadek (s. 78-89). Wszystkie zostały z kolei podzielone na bardziej szczegółowe zagadnienia czy tematy, np. wyprawy krzyżowe, upadek rycerskości, feudalizm, rola trubadurów.

W końcu dodano pewne ważne sugestie bibliograficzne (s. 90) i szczegółowe noty opisowe o zamieszczonych ilustracjach i reprodukcjach (s. 91). Całość pracy zamyka indeks nazwisk i rzeczowy; ten ostatni dość schematyczny (s. 92-93).

Prezentowana książka O. B. Duane jest ciekawym i ważnym spojrzeniem przede wszystkim historycznym na bogate zagadnienie rycerskości. Umiejętnie wskazano, iż zagadnienie to było ważnym elementem cywilizacyjnym i twórczym, zwłaszcza w Europie i to na przestrzeni wielu wieków. Wręcz było ono nieodzownym elementem ogólnych dziejów także politycznych, kulturowych i również często kościelnych oraz religijnych. Zresztą miało ono nawet w pewnych czasach i kręgach swoiście pojętą teologię i duchowość (np. wyprawy krzyżowe).

Bogate i ciekawe treści omawianej książki pokazują niezwykle dynamiczną historyczną prawdę rycerskości i jej miejsce w ogólnym rozeznaniu kulturowym cywilizacji europejskiej. Jest to dotknięcie nie tyle samego jednego z konkretnych problemów, co szerszego zjawiska postaw i zachowań wielu ludzi. Irlandzkiej autorce udało się dostrzec, a następnie umiejętnie pokazać to niezwykle bogactwo. To świadczy m.in. o wielkiej wiedzy i twórczej erudycji w zakresie tej problematyki.

Szczególną wrażliwość treściową oraz zarazem twórcze zainteresowanie u czytelników budzą, zaznaczone na wielu stronach specjalną czcionką, cytaty pochodzące z wybitnych dzieł, a dotyczące zagadnienia rycerskości. To słowa np. św. Bernarda z Clairvaux, Gotfryda z Strassburga, E. W. Cornish czy Cerwantesa. Tchnie z nich aktualne w danym czasie rozeznanie tego fenomenu. Są one także przykładami klasycznych interpretacji samej idei rycerskości oraz jej ówczesnych praktycznych wyrazów i form. Głos tak wielkich autorytetów jest tu ciekawym przypomnieniem ówczesnego ducha rozeznania zjawiska rycerskości i jej odniesień do realiów życia osobowego i społecznego, w wymiarze narodowym, państwowym, religijnym czy indywidualnym.

Cennym uzupełnieniem książki O. B. Duane jest bardzo bogata i umiejętnie, wręcz sugestywnie dobrana jej szata graficzna. Składają się na nią reprodukcje słynnych obrazów, rycin, szkiców, malowideł czy stychów. Wszystkie dotyczą - choć w różnej formie - problematyki rycerskości, i to na przestrzeni wielu wieków i różnych

miejsc oraz ludzi w nią zaangażowanych. W większości z nich widać oczywiście szerokie inspiracje europejskie a zarazem i chrześcijańskie, czy wręcz wprost odwołania się do ciekawych scen biblijnych z obu Testamentów np. z życia Jezusa Chrystusa.

Zawarte w prezentowanej książce treści mogą być w pewnym sensie także interesujące, a zapewne i inspirujące dla współczesnych członków autentycznych i szczytujących się świetlaną tradycją zakonów rycerskich, np. maltańczycy czy bożogrobcy. Sama idea wierności pewnym szlachebnym wartościom czy ideałom, która związana jest z osobistymi jasnymi postawami moralnymi, jest dla nich wszystkich nadal aktualna, a także dla zwyczajnych chrześcijan, którzy pragną być wierni duchowi Ewangelii. Zgodność serca oraz wiary z działaniem i vice versa jest oczekiwaniem, które chyba w niczym nie utraciło swej aktualności, choć może jest dziś inaczej nazywane.

Historyczna i chyba definitywnie zamknięta - w dawnym sensie - rzeczywistość rycerskości współcześnie przybiera jednak chyba inne i nowe formy nadal aktualne. Idzie tu zwłaszcza o niezwykle bogactwo tego, co niesie współczesna przynależność do autentycznych zakonów rycerskich. Kawalerowie stają tutaj jako współcześni rycerze, zwłaszcza w bogactwie tego wszystkiego, co niesie sobą historyczna i twórcza prawda dobra, piękna, sprawiedliwości i miłości. Zatem bycie kawalerem dziś czerpie szeroko i twórczo z ducha rycerskości i tego wszystkiego, co to oznaczało w przeszłości.

Ks. Andrzej Franciszek Dziuba

Jaroslav Pelikan, *Mary Through the Centuries. Her Place in the History of Culture*, Yale University Press, New Haven and London 1996, ss. 269.

Szeroko rozumiana i postrzegana kultura, na przestrzeni całych dziejów ludzkości, stała się ostatecznie specyficznym i wyjątkowo ważnym odwzorowaniem bogactwa każdego człowieka - tak w wyrażeniu indywidualnym jak i wspólnotowym - jego myśli, odczuć, wiedzy czy przekonań religijnych oraz filozoficznych i światopoglądowych. Tam można odczytać zasadniczy twórczy dynamizm ludzi, choć często bardzo zróżnicowany, w całej ich specyfice miejsca i czasu oraz także bardzo często wielorakich uwarunkowań wewnętrznych oraz zewnętrznych.

Trudno, zwłaszcza w kręgu kultury euroatlantyckiej - choć nie idzie tu o negatywne czy czysto schematyczne zawężenie - nie dostrzegać miejsca oraz roli inspiracyjnej jaką na tę kulturę, a w pewnym sensie i ogólnoludzką, wywarło chrześcijaństwo z całym swym bogactwem nie tylko religijnym. Pozostaje ono bowiem trwałym i bardzo silnym elementem kultury ludzkiej, choćby zapisanym specyficznym kodem w całym bogactwie kultury duchowej czy materialnej, nie przekreślając oczywiście wkładu i innych kultur czy systemów myślowych oraz religijnych czy filozoficznych.

Oto ukazała się kolejna praca znanego i cenionego amerykańskiego profesora J. Pelikana, który dał się już wcześniej poznać wieloma interesującymi opracowaniami, które stanowią wyraz jego badań i przemyśleń. Trzeba przyznać, iż jego publikacje cieszą się dużym uznaniem naukowym oraz także popularnym, nie tylko w Stanach Zjednoczonych AP. Stara się on bowiem, obok innych wielu tematów, podjąć problematykę mariologiczną, ale raczej mniej w wymiarze refleksji czysto teologicznej, a przede wszystkim kulturowej, społecznej i ideowej.